

МОДЕСТ МЕНЦИНСЬКИЙ – ШТРИХИ ДО ТВОРЧОГО ПОРТРЕТА
(за матеріалами епістолярної спадщини)

УДК 78.071.2(477):82-6

DOI:

Оксана Бобечко, кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Андрій Куропась, студент магістратури Інституту музичного мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

МОДЕСТ МЕНЦИНСЬКИЙ – ШТРИХИ ДО ТВОРЧОГО ПОРТРЕТА
(за матеріалами епістолярної спадщини)

У статті висвітлюються особливості мистецького доробку відомого українського співака Модеста Менцинського та його внеску в українську та зарубіжну музичну культуру кінця XIX – початку XX ст. за матеріалами епістолярної спадщини митця. Проаналізовано листування митця з Філаретом Колессою, Миколою Лисенком та Соломією Крушельницькою, що допомогло найбільш повно відтворити певні етапи життєвого шляху митця та додати особливі штрихи до його творчого портрета, а також усвідомити вагомий внесок М. Менцинського у вокально-культурну традицію України та Європи.

Ключові слова: Модест Менцинський; співак; митець; вокальна школа; концертний репертуар; епістолярна спадщина; Філарет Колесса; Микола Лисенко; Соломія Крушельницька.

Літ. 17.

Oksana Bobechko, Ph.D.(Art Studies),
Associate Professor of the Folk Musical Instruments and Vocal Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Andriy Kuropas, Master Student at the Institute of Musical Art of
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

MODEST MENTSYNSKIY – STROKES TO THE CREATIVE PORTRAIT
(based on the materials of the epistolary heritage)

The article states that the musical art of every nation is a valuable treasure of its national culture. Vocal art is a vivid representation of the Ukrainian song loving nation in the multicultural space of the world. It's outstanding representatives – Olexandr Myshuga, Ivan Alchevskiy, Solomiya Krushelnytska, Philomena Lopatynska, Odarka Bandrivska, Mariya Sabat-Svirskya – performing at one time on the concert scenes of Europe, demonstrated the pearls of Ukrainian musical culture to the world. The following study deals with the peculiarities of the artistic work of the famous Ukrainian singer Modest Mentsynskiy and his contribution to the Ukrainian and foreign musical culture of the late 19th and early 20th centuries based on the materials of the artist's epistolary heritage. The letters of the artist, who gained the reputation of an unsurpassed Wagnerist, became a part of his creative heritage as well as the cultural heritage of the Ukrainian people. The tireless performing, public and pedagogical activity of the maestro was reflected in his letters exchanged with F. Kolessa, M. Kolessa, M. Lysenko, S. Krushelnytska, N. Nyzhankivskiy, P. Kozytiskiy, J. Shtockhausen, G. Stangenberg and other outstanding individuals. The work analyzes and highlights the letters this outstanding vocalist exchanged with Filaret Kolessa, Mykola Lysenko and Solomiya Krushelnytska, which helped to most accurately reproduce certain stages of the artist's life path and add specific strokes to his creative portrait, as well as to realize the significant contribution of M. Mentsynskiy to the vocal and cultural tradition of Ukraine and Europe at the turn of the XIX and XX centuries. It seems particularly relevant to once again appeal to the multifaceted artistic personality M. Mentsynskiy, in the context of establishing and popularizing the national culture of the Ukrainian people in the circumstances of the present time.

Keywords: Modest Mentsynskiy; a singer; an artist; a vocal school; concert repertoire; epistolary legacy; Filaret Kolessa; Mykola Lysenko; Solomiya Krushelnytska.

Постановка проблеми. Музичне мистецтво кожного народу є цінним скарбом його національної культури. Яскравим репрезентантом української співочої нації у світовому полікультурному просторі виступає вокальне мистецтво. Його видатні представники – Олександр Мишуга, Іван Алчевський, Соломія Крушельницька, Філомена

Лопатинська, Одарка Бандрівська, Марія Сабат-Свірська – виступаючи свого часу на концертних сценах Європи, відкрили для світу перлини української музичної культури. Серед когорти непересічних виконавців, які на зламі XIX – XX ст. дарували своє вокальне мистецтво європейським слухачам, вирізняється постать Модеста Менцинського. В його голосі “відбилася співучість

і музикальність нашого народу, його одвічне прагнення до краси і довершеності” [15, 5]. 2020 року виповнюється 145 років від дня народження М. Менцинського – світової слави українського співака, неперевершеного героїчного тенора, великого патріота і громадянина, одного з найвидатніших українців. Особливо актуальним видається чергове звернення до багатогранної мистецької особистості М. Менцинського в контексті утвердження та популяризації загальнонаціональної культури українського народу в умовах сьогодення.

Мета статті полягає у розкритті особливостей мистецького доробку відомого українського співака М. Менцинського та його внеску в українську та зарубіжну музичну культуру кінця XIX – початку XX ст. за матеріалами епістолярної спадщини митця.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Варто зауважити, що багатогранна мистецька особистість М. Менцинського неодноразово знаходилася у колі наукового зацікавлення музикознавців та вокалістів. Вагомим постає монографічне видання в упорядкуванні М. Головаценка [15], яке наповнило спогади про співака, рецензії на його виступи у світовій періодиці, а також епістолярна спадщина митця. Окремі факти з життєпису виконавця розкриває розвідка І. Деркача [2], значний доробок в сфері звукозапису висвітлюють дослідження Р. Савицького-мол. [17] та С. Максимюка [14]. Про творчу постать виконавця читаємо у науковому дослідженні Д. Оленюк [16], а також у публікаціях І. Кліш [3], Л. Маркуляк [13] та інших.

Вклад основного матеріалу. Історія українського музичного мистецтва наповнена непересічними особистостями, які своєю самовідданою, а, подекуди, жертвовою працею не лише сприяли збереженню самобутності свого народу, а й доводили його унікальність у світовому культурному просторі.

Одним з таких митців свого часу став високоосвічений музикант і гуманітарій, оперний та концертно-камерний співак, педагог та громадсько-політичний діяч Модест Омелянович Менцинський (1875 – 1935), який “явив собою новий тип митця – універсала з величезною працездатністю та енциклопедичними знаннями, широким діапазоном інтересів у різних галузях науки та мистецтва” [16, 3]. Потрібно відзначити, що він був надзвичайно ерудованою особистістю, володів декількома мовами, виявляв зацікавлення літературою, філософією, фольклористикою, мав велику колекцію друкованих та рукописних зразків вокальної музики, а також репрезентативну

мистецьку бібліотеку. Багатогранний творчий доробок та унікальна виконавська майстерність М. Менцинського стали візитівкою України та Західної Європи кінця XIX – початку XX століття.

Народився великий український співак в селі Новосілки Перемишльського повіту (сьогодні – Великі Новосілки Мостиського району Львівської області) в освіченій, патріотично налаштованій священичій родині. Спершу навчався в Дрогобицькій, а, згодом – Самбірській гімназіях. 1896 року став студентом теології Львівської духовної семінарії, де у великому студентському хорі та семінарському театрі проявився надзвичайний талант та артистичний хист М. Менцинського. Наявність абсолютного слуху та чудового могутнього голосу привели молодого теолога до Львівської консерваторії в клас В. Висоцького. Великі досягнення в оволодінні голосом і технікою співу спричинилися до усвідомленого вибору М. Менцинським музичної стежини на життєвому шляху.

1899 року, закінчивши третій курс навчання семінарії юнак вирішив поїхати до Німеччини, де розпочав цілеспрямоване опанування вокального виконавського мистецтва. Спершу це було навчання у консерваторії Франкфурта-на-Майні, де він брав уроки вокалу у відомого педагога, професора Юліуса Штокгаузена. Результатом успішної науки стала вдосконалена вокальна майстерність та неперевершена акторська гра. Відтак, М. Менцинський з великим успіхом дебютував на сцені Франкфуртської Опери (1901), згодом став солістом Ельберфельдської опери (1901 – 1904), оперно-го театру в Карлсруе (провінція Баден) (1903 – 1904), Шведської Королівської Опери в Стокгольмі (1904 – 1910), Опери в Кельні (1910 – 1926), з великим успіхом гастролював в лондонському “Ковент Гарден” та Львівській опері (1908 – 1909). Повсякчас виступи “героїчного тенора” на провідних театральних сценах Європи супроводжував великий успіх. Як зауважував відомий німецький критик того часу Роберт Адамі – “Менцинський – митець, який вкладає в гру і спів всю свою душу і серце, вміє глибоко проникати в задум поета і композитора і завжди на рівні найвищих вимог натхненно прагне розв’язати найскладніші мистецькі завдання. У цьому, мабуть, і полягає секрет величезного впливу співака навіть на зовсім незнайому публіку” [1, 146].

Потрібно відзначити, що в репертуарі неперевершеного співака були провідні партії 60-ти опер, серед яких “Аїда”, “Трубадур”, “Отелло” Дж. Верді, “Валькірія”, “Загибель богів”, “Летючий голландець”, “Трістан та Ізольда”,

МОДЕСТ МЕНЦИНСЬКИЙ – ШТРИХИ ДО ТВОРЧОГО ПОРТРЕТА
(за матеріалами епістолярної спадщини)

“Нюрберзькі мейстерзінгери”, “Леонгрін” Р. Вагнера, “Фіделіо” Л. Бетховена, “Самсон і Даліла” К. Сен-Санса, “Фауст” Ф. Гуно, “Німа з Портічі” К. Обера, “Жидівка” Ф. Галеві, “Болеслав Хоробрий” Л. Ружицького та багато інших. Поряд з виступами на великих оперних сценах Берліна, Мюнхена, Гамбурга, Копенгагена, Амстердама, Лондона, Парижа, Відня, Львова, Стокгольма та інших міст М. Менцинський активно займався концертною діяльністю. Для прославленого артиста ці виступи були доброю нагодою та можливістю пропагування рідної української пісенної культури. Поряд з шедеврами світової оперної класики в репертуарі співака завжди були присутні класичні українські романси та народні пісні.

У період свого “тріумфального артистичного злету” в Європі співак завжди пам’ятав про свою батьківщину. За можливості брав участь у відзначенні знаменних для українського народу свят, зокрема у березні 1909 року взяв участь у святкуванні 95-річчя від дня народження Т. Шевченка. Майстерне виконання М. Менцинським творів з циклу “Музика до “Кобзаря” М. Лисенка до глибини душі зворушило галицьку публіку, адже за словами С. Людкевича “...Менцинський вперше показав у нас в Галичині (а може і взагалі на Україні), “Музику до “Кобзаря” в її найкращім і найвірнішій формі й став першим класичним виконавцем у нас того роду стилю Лисенка” [12, 421].

Знаковою подією в творчому житті митця став перший музичний звукозапис гімну “Ще не вмерла Україна...”, який був виконаний співаком у Кельні 1910 року в супроводі оркестру. “Перевіривши багато різних каталогів фірм та звукозаписних журналів того часу, можна майже з певністю ствердити, що це було першим в історії звукозаписної техніки, яку започатковано в 1877 році, виконанням нашого гімну” [14, 142] – зауважив дослідник С. Максимюк.

Потрібно відзначити, що виступи М. Менцинського повсякчас викликали жвавий відгомін у театральній критиці та періодиці. Фундаментальні періоди його творчого зростання висвітлювались у статтях сучасних йому музикознавців та істориків мистецтва.

1926 року, після закінчення оперної кар’єри, видатний співак переїхав до Стокгольма, де продовжив активну концертну діяльність, даруючи шанувальникам народні та авторські пісні, яких чимало було в його репертуарі. Маючи неабиякий мистецький досвід, ґрунтовну вокальну школу та педагогічний хист, маестро фактично став творцем шведської вокальної школи. Навчаючи майбутніх виконавців основ вокального

мистецтва, він зумів виховати велику когорту оперних співаків, які на найвищому фаховому рівні продовжили його славні традиції. Найбільш відомим його послідовником став співак, професор Стокгольмської вищої музичної школи Арне Суннегорд.

Предметом зацікавлення для культурологів, мистецтвознавців, а також літературознавців та мовознавців є епістолярій М. Менцинського, адже митець активно листувався з найосвіченішими особистостями свого часу. Серед адресатів нашого славного співвітчизника – Філарет Колесса, Микола Колесса, Микола Лисенко, Соломія Крушельницька, Нестор Нижанківський, Пилип Козицький, Юліус Штокгаузен, Гаррі Стангенберг та інші знакові особистості, які траплялися на життєвому та творчому шляху талановитого митця. Епістолярна спадщина співака допомагає найбільш повно відтворити його життєвий шлях та змалювати творчий портрет, а також усвідомити вагомий внесок М. Менцинського у вокально-культурну традицію України та Європи.

Серед епістолярної спадщини М. Менцинського найбільше листів до видатного українського вченого-етнографа Філарета Колесси (1871 – 1943), який був для співака не лише двоюрідним братом, а й надзвичайно близькою людиною. “Любий мій брате!”, “Дорогий мій брате!”, “Любий Філо!”, “Любий братику!” – лише так, з теплотою звертався М. Менцинський до нього. Фольклорист, музикознавець, композитор, літературознавець, педагог, громадський діяч, а ще Ф. Колесса – один із засновників української етномузикології, який разом зі Станіславом Людкевичем, Климентом Квіткою та Осипом Роздольським належить до плеяди класиків європейської етномузикології першої половини ХХ століття.

Окрім родинних, братерських зв’язків, митців об’єднували спільні музичні інтереси та національно-патріотичні погляди. Листування М. Менцинського та Ф. Колесси датується 1894 – 1934 роками. В перших листах майбутній співак, який ще не мав музичної освіти, просив Ф. Колессу, щоб він учив його і допомагав досягнути мистецькі ази. Вже згодом з-за кордону співак ділився з братом своїми поразками та перемогами, описував моменти успіху, пересилав йому критичні вирізки та рецензії з газет на свої виступи. Так з листа М. Менцинського від 19 вересня 1901 року, можна зрозуміти, як був розпочатий процес написання Ф. Колессою публікацій у газеті “Діло”, які стосувалися мистецький тріумфів співака: “...Ціла опера була

майже набита публікою, оплескували мене при кожній нагоді, при отвертій сцені мав я докази вдовolenня і симпатії. Дорогий брате! Годі мені о тім самому писати. Я чуюсь дуже щасливий, а ділючись з тобою сею відомістю, прошу та будь ласкав написати статейку до “Діла” о сім моїм першим кроці” [4, 270]. Подальші поступи М. Менцинського, в завоюванні оперного мистецтва виявилися, напрочуд, вдалими та принесли йому славу й визнання європейської і української публіки.

Доволі часто в листах М. Менцинський розповідав братові про свої творчі плани, переживання, довіряв йому свої думки та таємниці, просив допомоги та поради з поповненням україномовного репертуару. Завдяки кореспонденції між братами, вдається зрозуміти, наскільки, попри наявність люблячої сім’ї та надзвичайно успішну оперну кар’єру, співак сумував за рідним краєм за родинними зв’язками з Україною. “...Сидиш тут між людьми, всьо докола тебе здаєсь на те лиш, щоби твої гадки відчитувати, з очей тобі читають, на руках носять, а тим часом такий ти сам самісінський, такий одиникий, опушений, що “хоч з гори та в воду”... [5, 291] – читаємо в листі від 12 червня 1908 року, або “На Україну мене страшно тягне..” [6, 293] – в листі від 28 липня 1908 року.

Як близькому другові співак часто розповідав Ф. Колессі про свій фізичний та душевний стан, просив поради та допомоги. Варто зауважити, що будучи наділений неабияким талантом, М. Менцинський на шляху до великого успіху та європейського визнання багато працював над собою та докладав чимало зусиль опановуючи оперний репертуар. Незважаючи на визнане звання “неперевершеного вагнериста” про оперу Вагнера він писав: “Трістан – се щось нечувано трудного! Я трачу гумор, як згадаю, коли я тото всьо впхаю в свою мозгівницю, та як прийде воно витримати горлу. Се впрост надлюдські труднощі. Се чиста мордівня голосу і здоров’я!” [7, 297].

Відтак, численна кореспонденція М. Менцинського до Ф. Колесси допомагає прослідкувати та виявити певні біографічні відомості та інформацію, що сприяє висвітленню певних етапів творчої кар’єри співака.

Особливим видається листування М. Менцинського з одним з найвизначніших митців в історії української культури, видатним композитором, збирачем та пропагандистом українського фольклору Миколою Лисенком (1842 – 1912). Як зауважує Л. Маркуляк – “...листи композитора до М. Менцинського – явище не випадкове. Хоч їхнє очне знайомство так і не відбулося, проте з

листування стає зрозумілим, наскільки ці дві мистецькі душі споріднені. В особі Модеста Менцинського Микола Лисенко знайшов “свого” адресата, якому беззастережно звіряв усі наболілі сокровенні думки... Це унікальний випадок епістолярних взаємин двох великих українців, які надзвичайно подбали про славу української музики в світі, збагатили Європу музичною культурою свого народу” [13, 107].

У листуванні митців, яке тривало від 1903 по 1911 роки, переважає шанобливий тон спілкування, почуття подяки та сердечне і поважне ставлення адресатів один до одного. У листах М. Лисенка до співака часто можна прочитати про те, що композитор висловлює вдячність М. Менцинському. Так 18 травня 1904 року М. Лисенко написав: “Незмірно Вам вдячний за Ваш патріотичний вчинок, що Ви серед чужого люду пропагуєте наші національні співи і мою почасти творчість. Як мене цікавить притягання Ваша інтерпретація всіх тих річей попри чудовому – як звідусіль тее чую – Вашому голосі. Здається б, за сотки миль би полинув, аби почути чудове виконання родинних мелодій!..” [8, 275].

Взаємне листування композитора та співака – засвідчує їх високий патріотичний дух та розуміння необхідності пропагування української культури на Заході. В ньому чітко простежується небайдуже ставлення до української мови та літератури, зокрема до перекладу, який, на тверде переконання обох адресатів, міг стати містком між різними культурами, своєрідним пропагуванням своєї, української культури. У листі від 7 серпня 1904 року М. Менцинський зауважує: “Високоповажний пане добродію, я Ваші композиції пропагую, співаю і лиш виключно Вас співаю при кожній, хоч, правда, рідкій okazji... Добре, що в Росії невільно нічо переводити та видавати, та Ви зробіть се для галичан, для Німеччини для Заходу!.. А ми у Відні, дасть Бог, мусимо співати в перекладах красних, оригінальних, бо у Вас слово, як у Вагнера разом з музикою говорить, одно друге доповняє-малює, одно з другим нероздільне!” [9, 278 – 279].

Потрібно зауважити, що окрім особистих питань, лейтмотивом епістолярних взаємин М. Менцинського та М. Лисенка стала українська культура. Вболіваючи за неї, непересічні митці в своїх листах шукають вирішення нагальних проблем того часу, підтримують та надихаються звершеннями один одного. Вражає духовна спорідненість людей, які в силу обставин, так і не змогли зустрітися. Так 31 грудня 1903 року М. Менцинський писав: “Хвили, коли буду міг лично Вас, високодостойний пане добродію,

пізнати, очікую яко найважливішою в моєму житті” [10, 273]. І це бажання було взаємним.

Цікавою та доленосною для М. Менцинського стала зустріч 1898 року з неперевершеною оперною співачкою Соломією Крушельницькою (1872 – 1942). Навчаючись ще на другому курсі семінарії, молодий Модест часто роздумував над тим, чи варто йому остаточно пов’язати своє життя зі співом, адже він не до кінця вірив у свої вокальні можливості. “Не вірю в правдивість, вартість свого голосу, а не хочу іти з тим, що є, на сміх перед тисячі зависних і борючихся за першенство людей” [11, 263] – читаємо в листі від 24 червня 1898 року. Саме С. Крушельницька, з якою юнак на запрошення Нижанківського мав честь виступити на концерті в Стрию, стала за його словами – “суддею мого цілого Я”, “посліднім критиком”. Вона утвердила в Менцинському віру у вокальне майбуття. “Я співаю слабо, а Ви, пані, оцінили, як річ добру. Ви сказали, що я не повинен бути в семінарії, що я не смію бути, що я маю їхати за границю образуватися. Тими словами отворили Ви знову двері мого неспокою, але рівночасно, мабуть, на все замкнули Ви передо мною двері семінарії і мого дотеперішнього життя” [11, 263] – писав він у листі до С. Крушельницької. Тож, не в останню чергу, завдяки авторитету прославленої оперної співачки вже за декілька років засяяла оперна зірка на ім’я М. Менцинський.

Висновок. Підсумовуючи, потрібно відзначити, що видатний співак М. Менцинський, розпочавши свій вокальний шлях в Україні, вже згодом, в Європі здобув репутацію “неперевершеного вагнериста”. Він став українським оперним діамантом, який сяяв на теренах Європи на зламі XIX – XX століть. Фахівець найвищого гатунку, великий патріот і громадянин своєї держави, людина високих духовних цінностей, М. Менцинський посів чільне місце серед когорти славетних українців. Частиною його творчої спадщини, а також культурним надбанням українського народу, стала епістолярна спадщина митця. Невтомна виконавська, громадська та педагогічна діяльність маестро отримала своє віддзеркалення в його листуванні з непересічними сучасниками Ф. Колессою, М. Колессою, М. Лисенком, С. Крушельницькою, Н. Нижанківським, П. Козицьким, Ю. Штокгаузенем, Г. Стангенбергом та іншими. Переписка митця – те інформативне джерело, яке сприяє глибшому висвітленню особливостей його мистецького доробку та допомагає усвідомити внесок М. Менцинського в українську та зарубіжну музичну культуру кінця XIX – початку XX ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адамі Р. Модест Менцинський як співак і митець. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 144–147.
2. Деркач І. Модест Менцинський. Львів, 1969. 83 с.
3. Кліш І. Й. Модест Менцинський – співак світової слави. *Молодь і ринок*. 2011. № 8(79). С. 100–104.
4. Лист Модеста Менцинського до Філарета Колесси від 19 вересня 1901 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 269–270.
5. Лист Модеста Менцинського до Філарета Колесси від 12 червня 1908 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 290–292.
6. Лист Модеста Менцинського до Філарета Колесси від 28 липня 1908 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 293.
7. Лист Модеста Менцинського до Філарета Колесси від 29 липня 1909 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 297.
8. Лист Миколи Лисенка до Модеста Менцинського від 18 травня 1904 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 275–276.
9. Лист Модеста Менцинського до Миколи Лисенка від 7 серпня 1904 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 278–279.
10. Лист Модеста Менцинського до Миколи Лисенка від 31 грудня 1903 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 272–273.
11. Лист Модеста Менцинського до Соломії Крушельницької від 24 червня 1898 року. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 261–264.
12. Людкевич С. Модест Менцинський і українська пісня. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Упор. З. Штундер. Львів, 1999. Т. 1. С. 419–424.
13. Маркуляк Л. Мистецькі взаємини Миколи Лисенка та Модеста Менцинського крізь призму епістолярію. URL: file: e-apsnim.bsmu.edu.ua/

article/download/2411-6181.3.2017.88/111853
(дата звернення: 25.02.2019)

14. Максимюк С. З історії українського звукозапису та дискографії. Львів-Вашингтон, 2003. 287 с.

15. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. 462 с.

16. Оленюк Д. В. Творчість М. О. Менцинського у контексті європейського оперного мистецтва [Текст]: автореф. дис. ...канд. мистецтвознав. : 26.00.01. Київ, 2011. 16 с.

17. Савицький Р.-мол. Дискографія Модеста Менцинського. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування. Авт.-упор. М. Головащенко. Київ, 1995. С. 240–243.

REFERENCES

1. Adami, R. (1995). Modest Mencynskyj yak spivak i mytecz [Modest Menzinsky as a singer and artist]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, pp. 144–147. [in Ukrainian].

2. Derkach, I. (1969). *Modest Mencynskyj* [Modest Menzinsky]. Lviv, 83 p. [in Ukrainian].

3. Klish, I. J. (2011). Modest Mencynskyj – spivak svitovoyi slavy [Modest Menzinsky is a singer of world fame]. *Youth and market*. No. 8 (79). pp. 100–104. [in Ukrainian].

4. Lyst Modesta Mencynskogo do Filareta Kolessy vid 19 veresnya 1901 roku [Letter from Modest Menzinsky to Filaret Kolesi on September 19, 1901]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 1995. pp. 269–270. [in Ukrainian].

5. Lyst Modesta Mencynskogo do Filareta Kolessy vid 12 chervnya 1908 roku [Letter from Modest Menzinsky to Filaret Kolesi on June 12, 1908]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 1995. pp. 290–292. [in Ukrainian].

6. Lyst Modesta Mencynskogo do Filareta Kolessy vid 28 lypnya 1908 roku [The letter from Modest Menzinsky to Filaret Kolesi on July 28, 1908]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 1995. p. 293. [in Ukrainian].

7. Lyst Modesta Mencynskogo do Filareta Kolessy vid 29 lypnya 1909 roku [Letter from Modest Menzinsky to Filaret Kolesy dated July 29, 1909]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, p. 297. [in Ukrainian].

8. Lyst Mykoly Lysenka do Modesta Mencynskogo vid 18 travnya 1904 roku [Letter from Mykola Lysenko to Modest Menzinsky from May 18, 1904]. *Modest*

Menzinsky. Memoirs. Materials. Correspondence. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 1995. pp. 275–276. [in Ukrainian].

9. Lyst Modesta Mencynskogo do Mykoly Lysenka vid 8 serpnia 1904 roku [Letter from Modest Menzinsky to Mykola Lysenko dated August 8, 1904]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 1995. pp. 278–279. [in Ukrainian].

10. Lyst Modesta Mencynskogo do Mykoly Lysenka vid 31 grudnya 1903 roku [Letter from Modest Menzinsky to Mykola Lysenko on December 31, 1903]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 1995. pp. 272–273. [in Ukrainian].

11. Lyst Modesta Mencynskogo do Solomiyi Krushelnyczkoyi vid 24 chervnya 1898 roku [Letter from Modest Menzinsky to Solomia Krushelnyska from June 24, 1898]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 1995. pp. 261–264. [in Ukrainian].

12. Lyudkevych, S. (1999). Modest Mencynskyj i ukrajinska pisnya [Modest Menzinsky and Ukrainian song]. *Research, articles, reviews, performances*. (Ed.). Z. Stunder. Lviv, Vol. 1. pp. 419–424. [in Ukrainian].

13. Markulyak, L. (2017). Mysteczki vzajemyny Mykoly Lysenka ta Modesta Mencynskogo kriz pryzmu epistolyariyu [Mykola Lysenko and Modest Menzinskys artistic relationships through the prism of the epistolary]. [Electronic resource]. Available at: e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/download/2411-6181.3.2017.88/111853 (Accessed 25 February 2019). [in Ukrainian].

14. Maksymyuk, S. (2003). *Z istoriyi ukrajinskogo zvukozapysu ta dyskografii* [From the history of Ukrainian recording and discography]. Lviv-Washington, 287 p. [in Ukrainian].

15. *Modest Mencynskyj. Spogady. Materialy. Lystuvannya* (1995). [Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence]. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, 462 p. [in Ukrainian].

16. Olenyuk, D. V. (2011). *Tvorchist M.O. Mencynskogo u konteksti yevropejskogo opernogo mystecztva* [M. O. Menzinskys creativity in the context of European operatic art]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 16 p. [in Ukrainian].

17. Savyczkyj, P. (1995). *Dyskografiya Modesta Mencynskogo* [Discography by Modest Menzinsky]. *Modest Menzinsky. Memoirs. Materials Correspondence*. (Ed.). M. Golovashchenko. Kyiv, pp. 240–243. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.03.2019